

TUILERIES BRITISH CEMETERY

BEHEERSPLAN 2016-2036

Betreft: Beheersplan Tuileries British Cemetery

Beschermingsbesluit: Ministerieel besluit houdende bescherming als monument van Britse militaire begraafplaatsen te Ieper
(Zillebeke en Voormezele)
1 april 2009

Beheersplan opgemaakt door: Sarah Camerlynck, Conservation Supervisor CWGC
Delphine Vanoverberghe, Inspector-surveyor CWGC
Elverdingestraat 82, 8900 Ieper

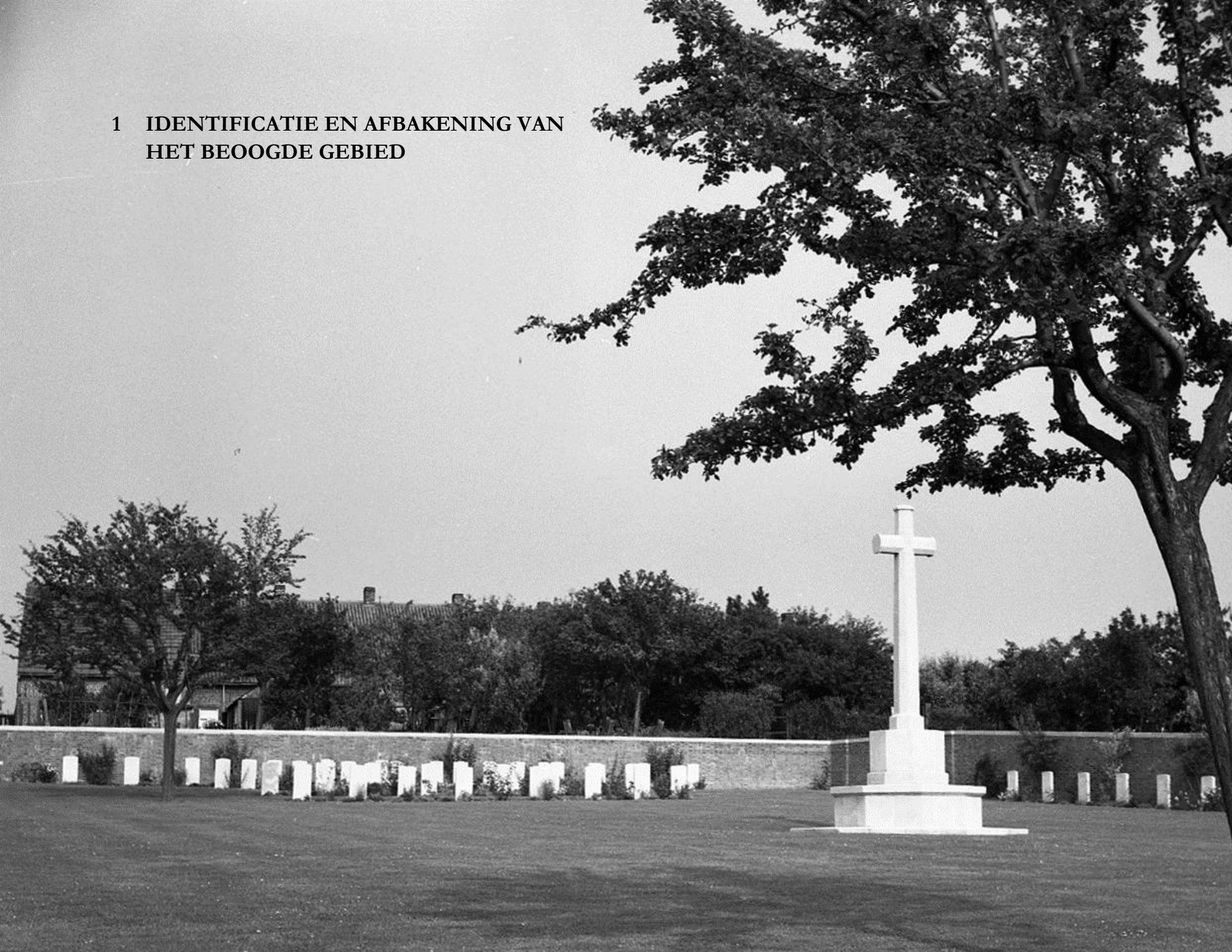
In opdracht van: Commonwealth War Graves Commission, Elverdingestraat 82, 8900 Ieper

Datum ter goedkeuring ingediend: 25 november 2016

1	Identificatie en afbakening van het beoogde gebied	5
2	Historische nota	7
2.1	Het ontstaan van de militaire begraafplaats.....	8
2.1.1	Historische omkadering.....	8
2.1.2	Oprichten van permanente militaire begraafplaats en Interbellum	8
2.2	Ontwikkeling van de begraafplaats	9
2.2.1	Periode 1945-1971	9
2.2.2	Periode 1971-2016	10
2.3	Historisch overzicht	12
3	Inventaris van de erfgoedelementen.....	13
3.1	Algemene beschrijving.....	14
3.1.1	Beschrijving.....	14
3.1.2	Algemene toestand.....	14
3.2	Inventarisatie van de erfgoedelementen	15
3.2.1	Structuren.....	15
3.2.2	Groenaanleg.....	20
4	Beschrijving van de erfgoedwaarden en legale status.....	24
4.1	Het beschermingsbesluit en de erfgoedwaarden	25
4.2	Aanvullende erfgoedwaarden	25
4.3	Motivatie erkenning ZEN-erfgoed.....	25
5	Visie op het toekomstig beheer	26
6	Opsomming en verantwoording van de beheersmaatregelen	28
6.1	Inleiding	29

6.2	Structuren.....	29
6.2.1	Ingangselement.....	29
6.2.2	Omheiningsmuren	29
6.2.3	Offerkruis.....	29
6.2.4	Grafstenen.....	29
6.2.5	Silo met haag.....	29
6.3	Groenaanleg	30
6.3.1	Pad en grasmat.....	30
6.3.2	Borderbeplanting.....	30
6.3.3	Beschermende beplanting.....	30
6.3.4	Bomen.....	30
7	Voorstel van opvolging en evaluatie.....	31
8	Bijlagen	33
9	Bibliografie.....	34

1 IDENTIFICATIE EN AFBAKENING VAN
HET BEOOGDE GEBIED

Hier wordt verwezen naar het globaal beheersplan (hoofdstuk 1) en bijlage 1.

2 HISTORISCHE NOTA

2.1 HET ONTSTAAN VAN DE MILITAIRE BEGRAAFPLAATS

2.1.1 Historische omkadering

Omdat er tijdens het overgrote deel van de Eerste Wereldoorlog veel loopgraven door het dorp liepen, zijn er verschillende Commonwealth begraafplaatsen in Zillebeke, zoals Perth Cemetery (China Wall) en Tuileries British Cemetery langs de Maaldestedestraat.

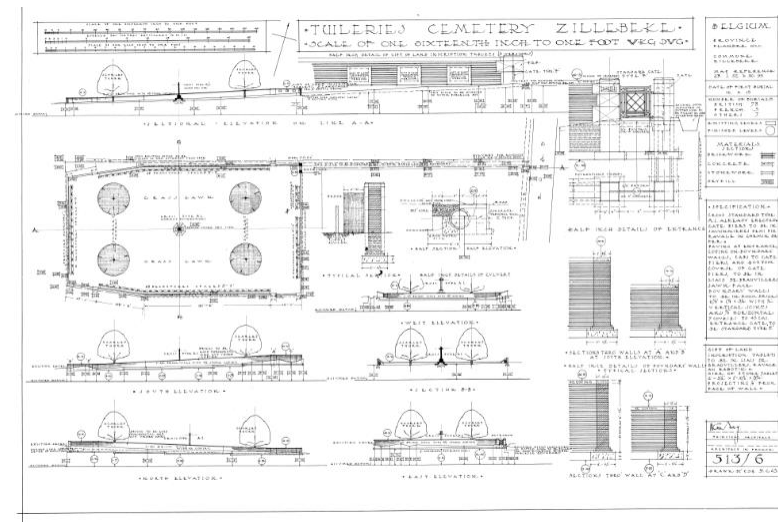
De naam ‘*Tuileries*’ verwijst naar een oude pannenfabriek ten noordwesten van het dorp. In 1915 werden hier een aantal Commonwealth en Franse oorlogsslachtoffers begraven. Later werd de begraafplaats gebombardeerd en veel van deze graven werden vernield.

Er zijn nu 95 slachtoffers uit de Eerste Wereldoorlog begraven. Door de bombardementen zijn er slechts 26 graven gelokaliseerd, 69 speciale gedenksteden herdenken slachtoffers waarvan het graf niet meer gelokaliseerd kon worden. Er zijn ook twee Franse graven.¹

2.1.2 Oprichten van permanente militaire begraafplaats en Interbellum

Na de oorlog werd de begraafplaats permanent ingericht, naar een ontwerp van Wilfred Clement von Berg. Een plan uit februari 1923 toont de originele situatie (zie fig. 1). De site was reeds omheind door een hekken. In het noorden liep een gracht die voor de constructie gedempt werd. Het Offerkruis (type A1) was reeds centraal opgericht. De begraafplaats heeft een bijna rechthoekige vorm, met de grafstenen langs de vier muren geplaatst. Een lang graspad komende van de baan Ieper-Zillebeke leidt naar het ingangselement in de noordoostelijke hoek. Het bestaat uit twee pijlers met vooraan de inscriptie ‘*Tuileries British Cemetery*’ en een poortje. De Schenking van Landplaten zijn ingewerkt in de muur naast het ingangselement. Het grootste gedeelte

van de begraafplaats wordt met gras bedekt, rond het kruis staan vier meidoorns (‘*scarlet thorns*’). De vier rijen grafstenen in het noordoosten van de begraafplaats worden niet op het plan weergegeven.

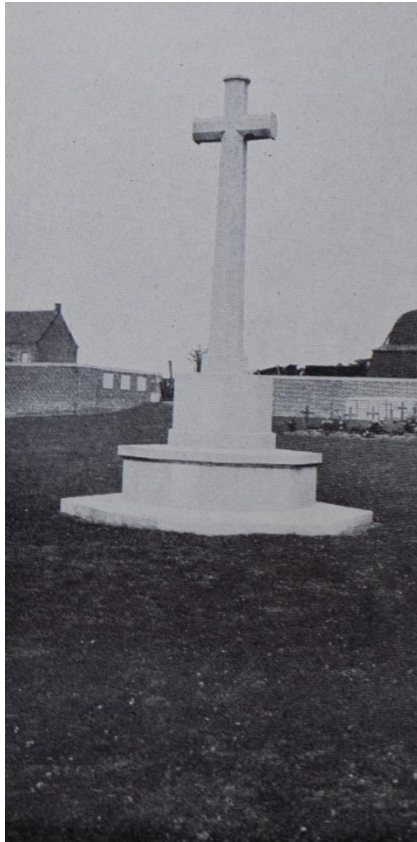
Figuur 1. ‘*Tuileries Cemetery Zillebeke* | *Working Drawing*’, gedateerd februari 1923²

Dit beeld wordt bevestigd door de beschrijving in ‘*The Register of the Graves*’: “*The cemetery (without the access path) covers an area of 2,243 yards. It is enclosed by a red brick wall, and planted with scarlet thorns and flowering shrubs.*”³ Op een foto uit ‘*Silent Cities*’ (1929) zien we centraal het Offerkruis, met daarachter houten kruisjes, en de muren met Schenking van Landplaten bij de ingang (zie fig. 2).

¹ CWGC, *The Register of the Graves, Tuileries British Cemetery*

² Alle historische plannen zijn toegevoegd in A4 formaat in bijlage 7

³ CWGC, *The Register of the Graves, Tuileries British Cemetery*

Figuur 2. Tuileries British Cemetery in 'Silent Cities' (1929) ⁴

2.2 ONTWIKKELING VAN DE BEGRAAFPLAATS

2.2.1 Periode 1945-1971

Alle structurele elementen bevinden zich volgens het 'Report on Present Structural Condition' uit 1945 in goede toestand.⁵ Het 'Report on Present Horticultural Condition' uit 1946 geeft een idee van de aanplanting van de begraafplaats (zie fig. 3). De borders aan de grafstenen zijn goed voorzien van rozen, dwergplanten en heesters. Drie van de vier meidoorns ontbreken. Er staat een levensboomhaag rond de silo.⁶

Figuur 3. Tuileries British Cemetery, ongedateerd ⁷

Voor de periode na 1946 tot 1971 zijn weinig geschreven bronnen, foto's of plannen bewaard gebleven. Het is dan ook moeilijk om uitspraken te doen over deze periode.

⁵ Imperial War Graves Commission, *Report on Present Structural Condition, Tuileries British Cemetery*, 1945

⁶ Imperial War Graves Commission, *Report on Present Horticultural Condition, Tuileries British Cemetery*, 1946

⁷ CWGC, *Images, Tuileries British Cemetery*, ongedateerde foto's

⁴ Hurst S. C., 1929

2.2.2 Periode 1971-2016

STRUCTURELE ELEMENTEN

In de laatste 45 jaar zijn geen noemenswaardige aanpassingen gebeurd aan de structuur van de begraafplaats. Er werd voornamelijk normaal onderhoud uitgevoerd.⁸ In 1994 merkt de Director of Works tijdens zijn bezoek aan de begraafplaats op dat de achterste muur, net boven grondniveau, begint te glijden op zijn funderingen. Aangezien dit het laagste gedeelte van de begraafplaats is en vrij nat kan zijn tijdens de winter, wordt het probleem vermoedelijk veroorzaakt door de vorst-dooi cyclus. De andere muren zijn stabiel.⁹

Vanaf 1971 worden de percelen tussen de begraafplaats en de straat ontwikkeld voor bewoning.¹⁰ In 2009 wordt er gestart met de ontwikkeling van de percelen ten zuiden van de begraafplaats. De aarde die normaal gezien aan de buitenzijde van de muur lag, werd verwijderd (zie fig. 4).¹¹

Figuur 4. Grondwerken naast Tuileries British Cemetery, 2009¹²

⁸ Onderhoud werd uitgevoerd in 1962, 1969-1970, 1978-1979, 1994 en 2002.

⁹ CWGC, Report by Director of Works on tour in North West Europe Area, 1994

¹⁰ CWGC, Cemetery file, Tuileries British Cemetery

¹¹ Ibidem

¹² Ibidem

GROENELEMENTEN

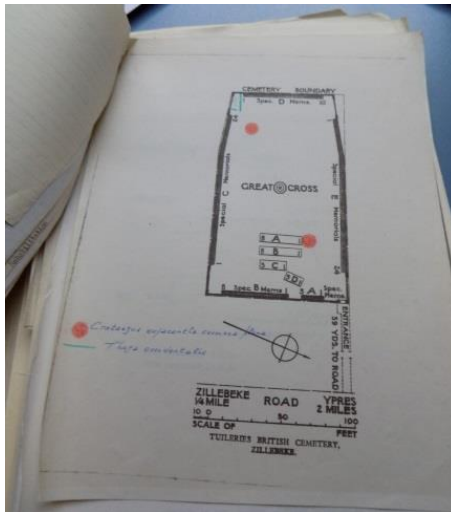
Tussen 1971 en 2016 gebeurden wel wat veranderingen aan de groenaanleg. In 1972 worden de twee overblijvende meidoorns (*Crataegus oxyacantha*) (zie fig. 5) ten noorden en ten zuiden van het Offerkruis vervangen door vier Atlasceders (*Cedrus atlantica*). In de vier hoeken van de begraafplaats wordt telkens een groep van drie levensbomen geplant, waaronder vier Leylandcipressen (*Cupressus leylandii*), vier *Chamaecyparis nootkatensis* en vier *Chamaecyparis nootkatensis* 'Aurea'.¹³

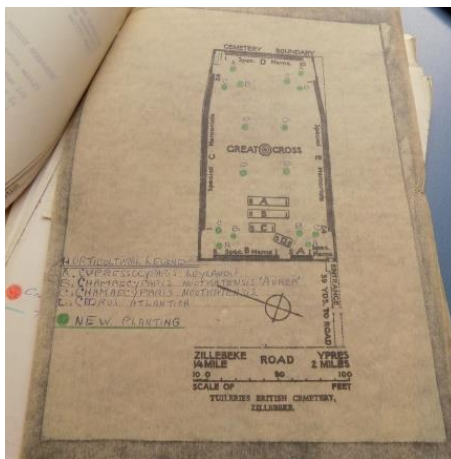
Figuur 5. Tuileries British Cemetery, zicht op twee meidoorns, ongedateerd¹⁴

¹³ Ibidem

¹⁴ CWGC, Images, Tuileries British Cemetery, ongedateerde foto's

Figuur 6. Groenaanleg voor 1972: twee meidoorns rond kruis¹⁵

Figuur 7. Groenaanleg van 1972 tot 1985: vier *Atlasceders* rond kruis, vier groepen van levensbomen in de hoeken¹⁶

¹⁵ CWGC, Cemetery file, Tuileries British Cemetery

¹⁶ Ibidem

Voor 1978 worden de borders aan de achterzijde van de gewone grafstenen (rij A t.e.m. D) verwijderd. De levensboomhaag rond de silo is vervangen door *Forsythia intermedia*¹⁷ In 1978 staat er tussen de speciale gedenkstenen en de omheiningsmuren hertschooi (*Hypericum calycinum*).¹⁸ Tussen 1984 en 2004 is er beplanting langs de omheiningsmuren.

In 1985 merkt de Horticulture Director tijdens zijn bezoek op dat de begraafplaats 'overbeplant' is. De bestaande bomen rond het kruis en in de vier hoeken moeten verwijderd worden. Er komen drie groepen van drie wilgen (*Salix sericea*) (zie fig. 7). Er wordt Spirea rond het Offerkruis geplant en ook heesters in de hoeken van de begraafplaats.¹⁹ De Spirea wordt in 1994 verwijderd, de heesterperken in 1997.²⁰ In 1997 worden er vier eiken (*Quercus palustris*) symmetrisch rond het Offerkruis geplant (zie fig. 8).²¹

Figuur 8. Links Tuileries British Cemetery, ongedateerd (wellicht na 1994)²² en rechts Tuileries British Cemetery, 2015

¹⁷ Deze worden alvast niet meer vermeld in een Horticultural Inspection Form uit 1978.

¹⁸ CWGC, Biennial Horticultural Inspection Form, Tuileries British Cemetery, 1978.

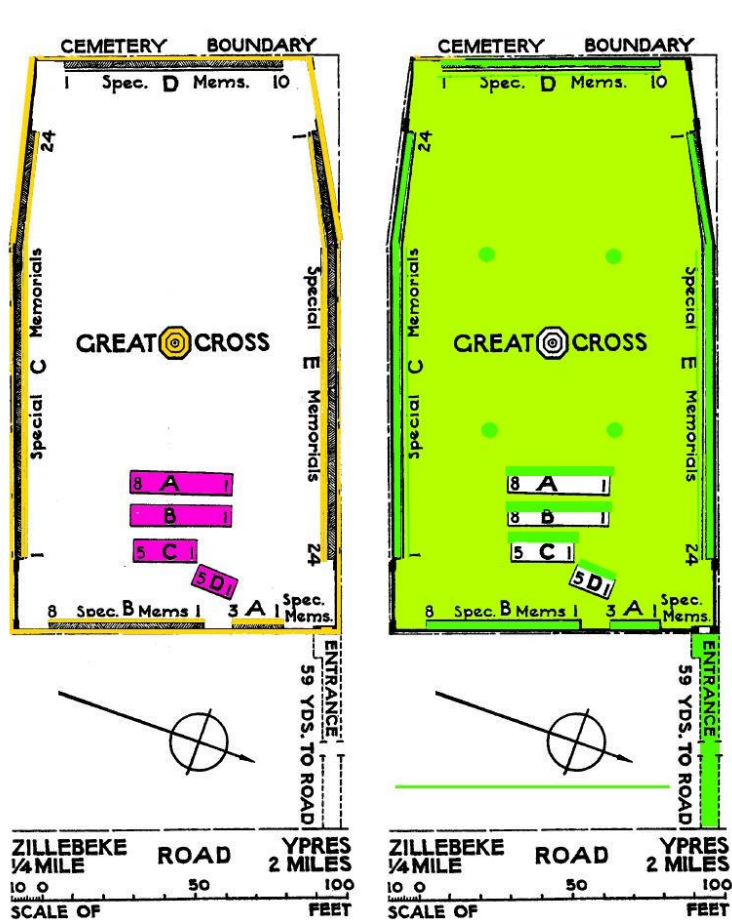
¹⁹ CWGC, Report by Director of Horticulture on tour in France/North West Europe Area, 1985

²⁰ Ibidem, 1994 en 1997

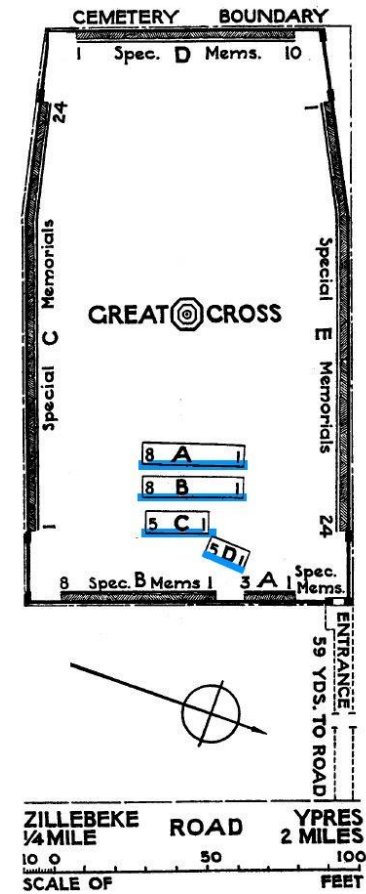
²¹ Ibidem, 1997

²² CWGC, Images, Tuileries British Cemetery, ongedateerde foto (wellicht na 1994)

2.3 HISTORISCH OVERZICHT

Figuur 9 Links aanduiding van de structurele elementen die bewaard bleven sinds de aanleg (in geel) en de bewaarde toevoegingen uit het interbellum (in roze) en rechts aanduiding van de groenelementen (in groen) die bewaard bleven sinds de aanleg.

Figuur 10 Aanduiding van de verdwenen elementen (in blauw) sinds de aanleg.

3 INVENTARIS VAN DE ERFGOEDELEMENTEN

3.1 ALGEMENE BESCHRIJVING

3.1.1 *Beschrijving*

Een 54 meter lang graspad leidt naar het ingangselement in de noordelijke hoek. Tuileries British Cemetery heeft een bijna rechthoekig grondplan. Het terrein helt licht naar de achterzijde in het westen af. Vier bakstenen muren met dekstenen in natuursteen omheinen de begraafplaats. Het Offerkruis staat centraal in het grasveld.

In het voorste oostelijke deel zijn er vier rijen met 26 grafstenen. 69 speciale gedenkstenen staan langs de omheiningsmuren. Borderplanten zijn aangeplant aan de voorzijde van de grafstenen. De begraafplaats heeft een vrij groot aaneengesloten grasveld. Er zijn dertien bomen. Er staan vier eiken rond het Offerkruis en in elke hoek, behalve in de hoek met ingang, een groep van drie wilgen.

3.1.2 *Algemene toestand*

Over het algemeen is de begraafplaats in een matige tot slechte toestand, dit door de toestand van de omheiningsmuren. Ze hebben verweerde en beschadigde bakstenen, loskomend voegwerk en biologische aantasting. De zuidwestelijke muur leunt en heeft verschillende uitstulpingen onderaan. De zuid- en noordoostelijke muren langs de hoger gelegen percelen hebben verschillende lange verticale scheuren.

De andere elementen (zoals het ingangselement en het Offerkruis) bevinden zich in een matige staat en hebben enkele kleine reparaties of onderhoud nodig.

De grafstenen, het pad en de groenaanleg bevinden zich in een goede toestand. De borders van de speciale gedenkstenen werden recentelijk verwijderd in het kader van bordervernieuwing.

Bijlage 6 bevat een gedetailleerd fotografisch verslag van de huidige toestand.

3.2 INVENTARISATIE VAN DE ERFGOEDELEMENTEN

3.2.1 Structuren

INGANGSELEMENT

Korte beschrijving

Het ingangselement bestaat uit een smeedijzeren poortje tussen twee natuurstenen pijlers. Op de voorzijde van de linkerpijler staat 'Tuileries British Cemetery' gegraveerd, op de rechterpijler '1915'. In de achterzijde van de rechterpijler zit het Registerkastje. Er is een klein natuurstenen plaveisel.

Materiaal

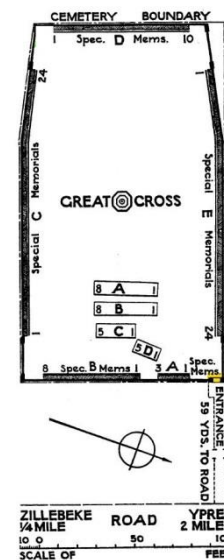
Witte natuursteen (Liais de Brauvilliers)

Smeedijzer

Brons

Huidige toestand

Het ingangselement bevindt zich in een matige toestand. Het voegwerk van de pijlers en plaveisel is plaatselijk aangetast. Er is randschade en herstellingen bij de pijlers. Het poortje vertoont een licht verlies van afwerkingslaag. De bronzen afwerkingslaag van het Registerkastje voldoet niet meer aan de norm.

OMHEININGSMUREN

Korte beschrijving

De begraafplaats wordt omheind door vier bakstenen met dekstenen in natuursteen. De zuid- en noordoostelijke muren liggen langs hoger gelegen percelen. Dicht bij de ingang zitten de drie Schenking van Landplaten.

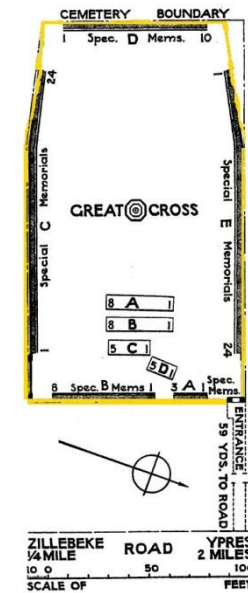
Materiaal

Boomse baksteen

Witte natuursteen (Liais de Brauvilliers)

Huidige toestand

De omheiningsmuren bevinden zich in een slechte staat: verweerde en beschadigde bakstenen, loskomend voegwerk en biologische aantasting. De zuidwestelijke muur leunt en heeft verschillende uitstulpingen onderaan. De zuid- en noordoostelijke muren hebben verschillende lange verticale scheuren. De aanpalende percelen met tuinen en parking bevinden zich op een veel hoger niveau en oefenen wellicht een druk uit. De dekstenen bevinden zich over het algemeen in een goede toestand. Er kunnen slechts enkele kleine beschadigingen, voornamelijk aan de randen, vastgesteld worden. Het voegwerk ontbreekt op verschillende plaatsen. De Schenking van Landplaten bevinden zich in een goede toestand.

OFFERKRUIS

Korte beschrijving

Offerkruis van het type A1 met zwaard.

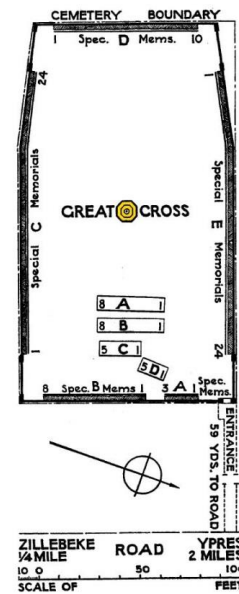
Materiaal

Witte natuursteen (Euville)

Brons

Huidige toestand

Het Offerkruis bevindt zich in een matige toestand. Het voegwerk ontbreekt op sommige plaatsen. De gebronsde afwerkingslaag van het zwaard voldoet niet meer aan de norm.

GRAFSTENEN

Korte beschrijving

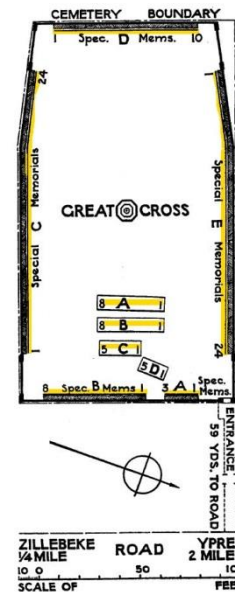
96 grafstenen, waarvan 26 in plot I en 69 speciale gedenkstenen langs de omheiningsmuren.

Materiaal

Witte natuursteen ²³

Huidige toestand

De grafstenen bevinden zich in een goede toestand.

²³ De meeste grafstenen zijn in Portland vervaardigd.

SILO MET HAAG

Korte beschrijving

Silo, achter hagebeuk, bestaande uit betonnen wandplaten.

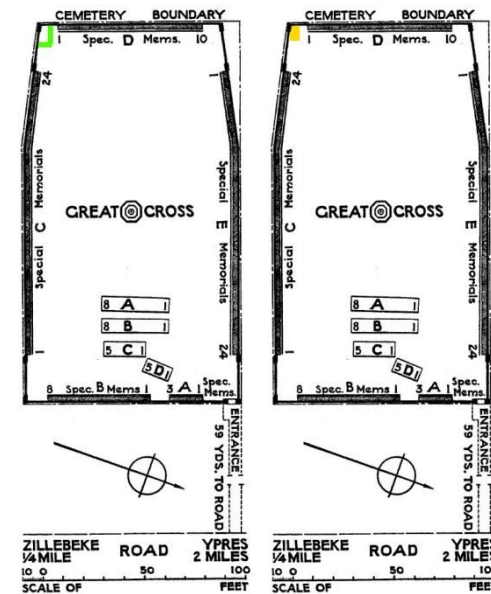
Materiaal

Beton

Hagebeuk

Huidige toestand

De silo bevindt zich in een goede toestand.

3.2.2 Groenaanleg

PAD

Korte beschrijving

Een 54 meter lang graspad leidt naar het ingangselement, langs weerszijden staan vaste planten.

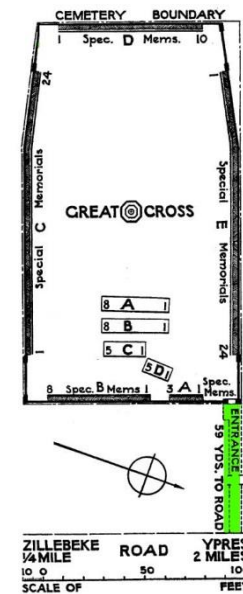
Materiaal

Gras

Vaste planten

Huidige toestand

Het pad bevindt zich in een goede toestand. De planten ondervinden hinder van de schaduw.

GRASMAT

Korte beschrijving

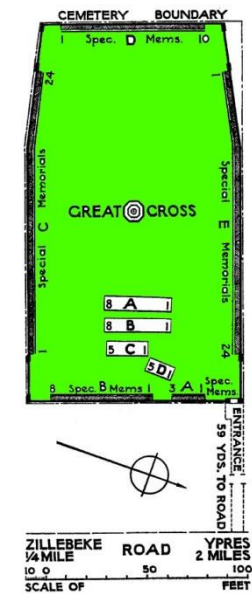
Het terrein wordt bedekt met gras. Doordat de grafstenen beperkt zijn tot één plot en de speciale gedenkstenen langs de muren staan, neemt de grasmat een belangrijke plaats in.

Materiaal

Gras

Huidige toestand

Het gras bevindt zich in een goede toestand.

BORDERBEPLANTING VOORZIJDDE EN ACHTERZIJDDE

Korte beschrijving

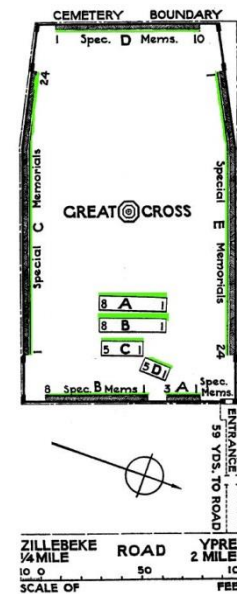
Borderbeplanting aan de voor- en achterzijde van de speciale gedenkstenen en aan de voorzijde van de grafstenen.

Materiaal

Vaste planten ²⁴

Huidige toestand

De borders langs de speciale gedenkstenen werden recentelijk verwijderd en zullen vernieuwd worden. De borders aan de voorzijde van de grafstenen in plot I bevinden zich in een goede toestand.

²⁴ De borders zijn aanplant met een mix van de meest gebruikte vaste planten rond de Ypres Salient en zijn onderhevig aan aanpassingen wanneer een plant het minder zou doen.

BOMEN

Korte beschrijving

Verspreid over de begraafplaats staan negen bomen. Er staan vier eiken rond het kruis en in elke hoek, behalve in de hoek met ingang, een groep van drie wilgen.

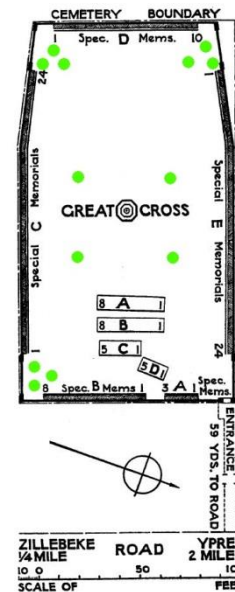
Materiaal

Eik

Wilg

Huidige toestand

De bomen bevinden zich in een goede toestand. De wilgen zijn recentelijk drastisch gesnoeid.

4 BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN EN LEGALE STATUS

4.1 HET BESCHERMINGSBESLUIT EN DE ERFGOEDWAARDEN

Britse militaire begraafplaats Tuileries British Cemetery, is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de:

- Historische waarde, in casu historische context en militair-historische waarde: Begraafplaats aangelegd aan het begin van 1915 met 95 Britse en 3 Franse doden. Door het latere oorlogsgeweld raakte het merendeel van de graven vernield, waardoor 69 Britten nu met een special memorial herdacht worden.
- Artistieke waarde, historische waarde, in casu architectuurhistorische waarde: Begraafplaats ontworpen door W.C. Von Berg. De weinige graven zijn opgesteld tussen de toegang en het Cross of Sacrifice, centraal op de begraafplaats. De rest bestaat uit special memorials die tegen de bakstenen omheiningsmuur zijn geplaatst. Hierdoor overheerst de grasvlakte waarin jonge eiken geplaatst zijn. In de hoeken staan wilgen.

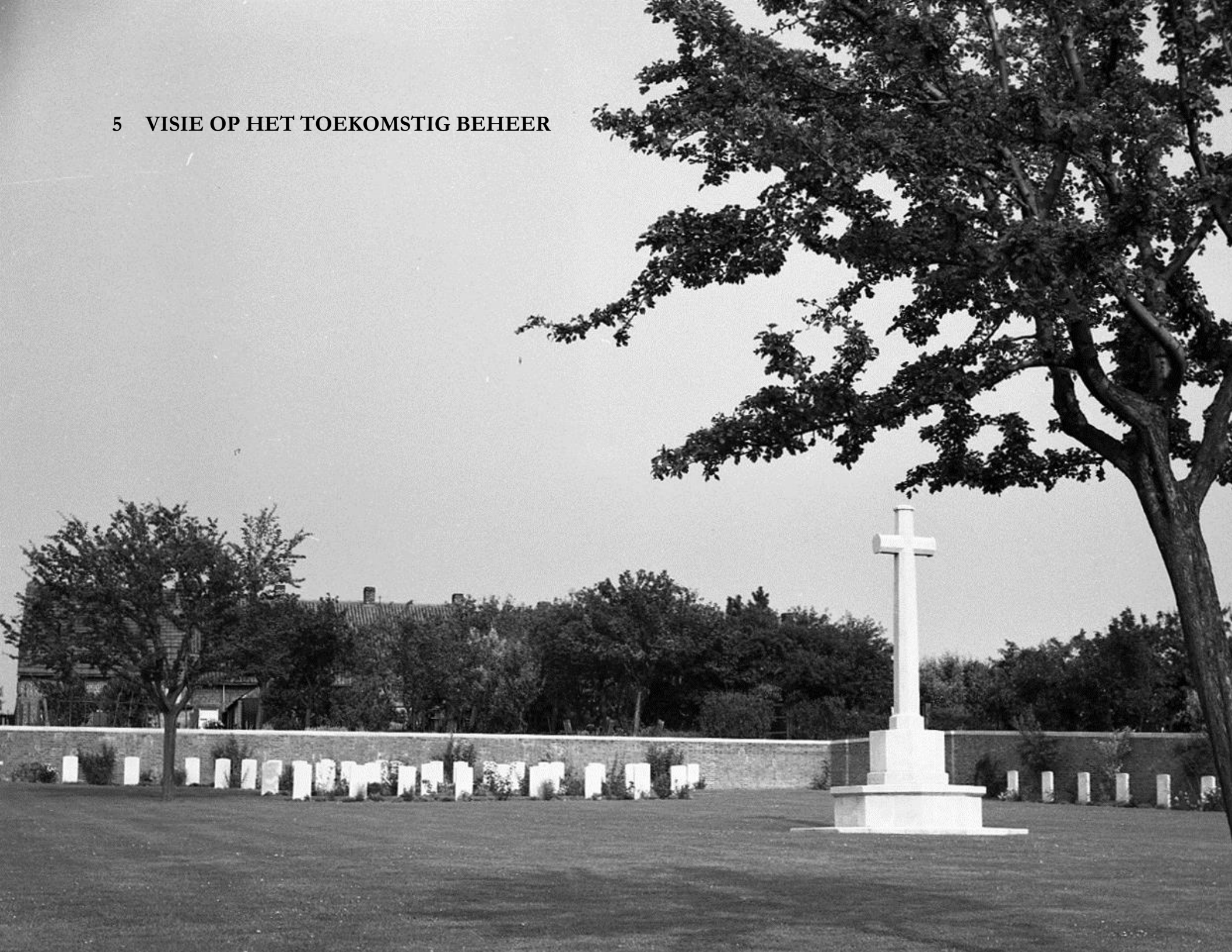
4.2 AANVULLENDE ERFGOEDWAARDEN

Hier wordt verwezen naar het globaal beheersplan (hoofdstuk 4)

4.3 MOTIVATIE ERKENNING ZEN-ERFGOED

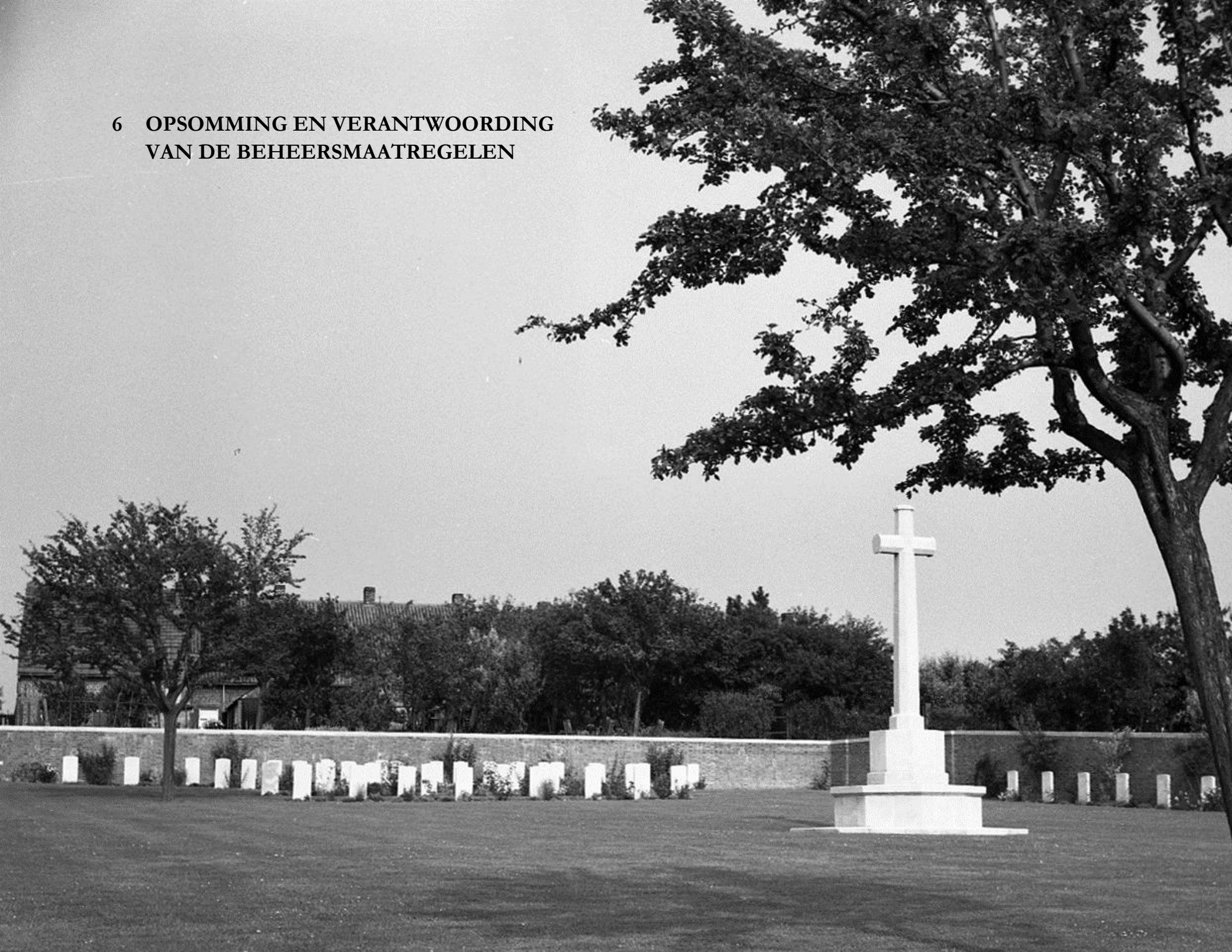
Hier wordt verwezen naar het globaal beheersplan (hoofdstuk 4)

5 VISIE OP HET TOEKOMSTIG BEHEER

Hier wordt verwezen naar het globaal beheersplan (hoofdstuk 5)

6 OPSOMMING EN VERANTWOORDING
VAN DE BEHEERSMAATREGELEN

6.1 INLEIDING

In wat volgt wordt een oplisting gemaakt van de richtlijnen die nodig zijn om het beheer van enerzijds de structuren en anderzijds de groenaanleg te garanderen. Voor een definitie van de standaarden en het lange termijn beheer wordt er verwezen naar het globaal beheersplan. Hieronder worden de noodzakelijke eenmalige ingrepen beschreven.

Voor meer gedetailleerde richtlijnen voor het uitvoeren van onderhoud en restauratie wordt verwezen naar de *'Heritage Strategy'*, *'Structural Manual'*, *'Horticultural Manual'* en *'Routine Works Maintenance Manual'* en *'technical data sheets'*.

6.2 STRUCTUREN

6.2.1 Ingangselement

Het voegwerk van de pijlers en het plaveisel moet voorzichtig verwijderd worden en hervoeegd. Er zijn een aantal kleine herstellingen nodig. De oude reparaties moeten opnieuw, volgens de norm, uitgevoerd worden. Het poortje en het Registerkastje moeten een nieuwe afwerkingslaag krijgen.

6.2.2 Omheiningsmuren

De omheiningsmuren bevinden zich in een slechte toestand, ze hebben vocht- en stabiliteitsproblemen. Voor het beheer van zijn begraafplaatsen gaat de CWGC uit van de volgende principes. Het behoud van de begraafplaatsen is gebaseerd op een regelmatig onderhoud van de structuren. Herstel en/of restauratie die nodig zijn om de erfgoedwaarde te behouden, zijn toegelaten. Enkel wanneer herstel en/of restauratie niet voldoende is om de erfgoedwaarden te verzekeren, kan geopteerd worden voor reconstructie. Verder onderzoek zal uitwijzen of er voor herstel/restauratie of reconstructie geopteerd zal worden.

6.2.3 Offerkruis

Het voegwerk moet voorzichtig verwijderd worden en hervoeegd. Het zwaard moet worden gereinigd en er moet een nieuwe beschermingslaag van lak worden aangebracht.

6.2.4 Grafstenen

De grafstenen bevinden zich in een goede toestand.

6.2.5 Silo met haag

Geen eenmalige ingrepen vereist.

6.3 GROENAANLEG

6.3.1 Pad en grasmat

Het pad en de grasmat bevinden zich in een goede toestand.

6.3.2 Borderbeplanting

De borderbeplanting bevindt zich in een goede toestand, de borders langs de speciale gedenkstenen werden recentelijk verwijderd en zullen vernieuwd worden.

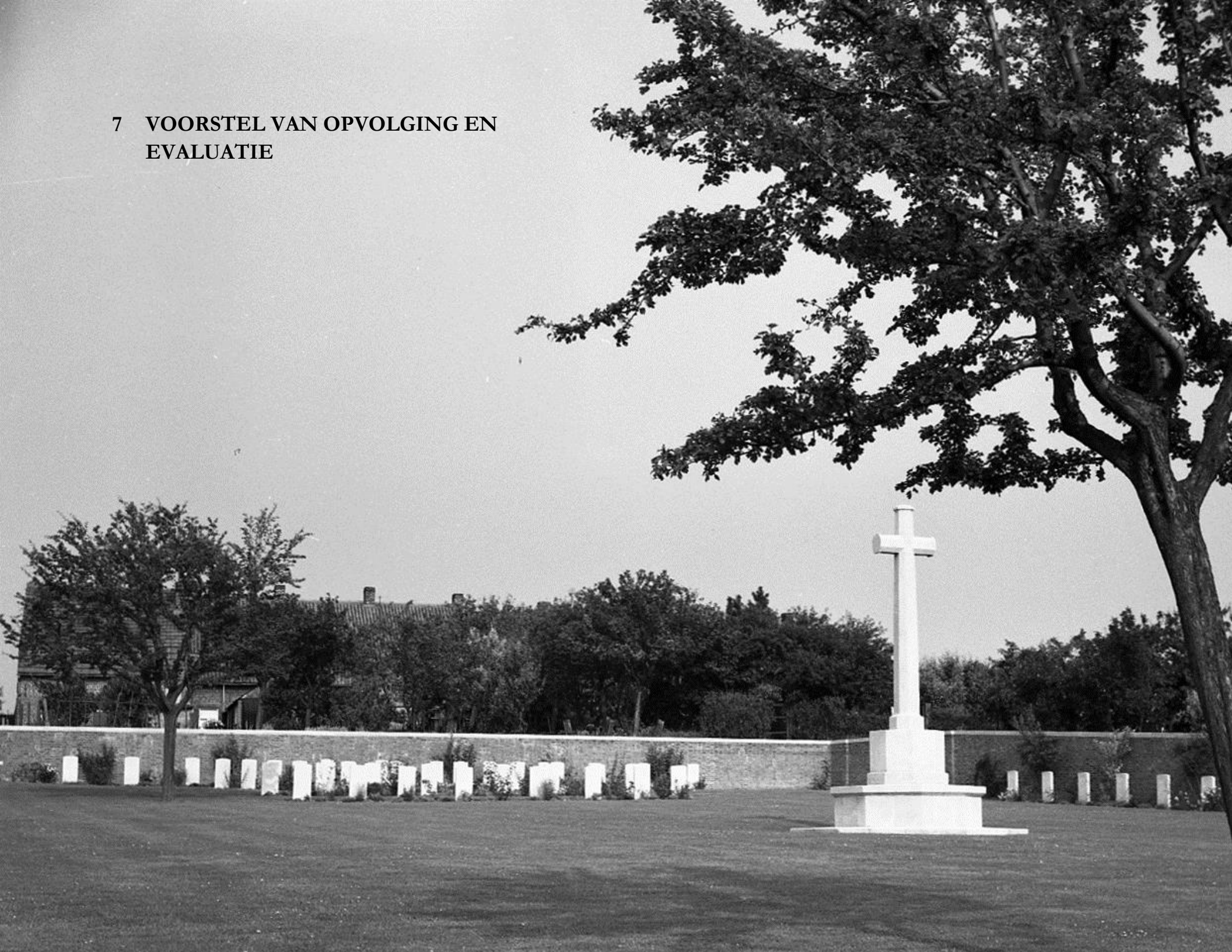
6.3.3 Beschermende beplanting.

De beschermende beplanting bevindt zich in een goede toestand.

6.3.4 Bomen

De bomen bevinden zich in een goede toestand. De wilgen zijn recentelijk gesnoeid.

7 VOORSTEL VAN OPVOLGING EN EVALUATIE

Hier wordt verwezen naar het globaal beheersplan (hoofdstuk 7).

8 BIJLAGEN

Bijlagen	Niet van toepassing	Bijgevoegd
Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)		1
Lijst van premiegerechtigde werken		2
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating		3
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart		4
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	X	
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed die in aanmerking komen voor een premie met aanduiding op kaart	X	
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is		5
Lijst van cultuurgoederen die in aanmerking komen voor een premie	X	
Lijst van premiegerechtigde werken aan een orgel dat dateert van na WOI	X	
Lijst van handelingen waarvoor CBS niet kan oordelen dat ze van die aard zijn om wezenlijke eigenschappen van een DG/SG te verstoren	X	
Extra bijlagen (privacy gevoelige informatie)		6-7

9 BIBLIOGRAFIE

PUBLICATIES

Hurst S.C., 1929. *The silent cities: an illustrated guide to the war cemeteries and memorials to the 'missing' in France and Flanders: 1914-1918*, E.P. Dutton.

ARCHIEF

Commonwealth War Graves Commission, *Images, Tuileries British Cemetery*, ongedateerde foto's

Commonwealth War Graves Commission, *The Register of the Graves, Tuileries British Cemetery*.

Commonwealth War Graves Commission, *Cemetery file, Tuileries British Cemetery*.

Commonwealth War Graves Commission, *Report by Director of Works on tour in North West Europe Area*, 1994.

Imperial War Graves Commission, *Report on Present Structural Condition, Tuileries British Cemetery*, 1945.

Imperial War Graves Commission, *Report on Present Horticultural Condition, Tuileries British Cemetery*, 1946.

WEBSITES

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/12143>